

Fase 2: Den Økonomiske "Sannhetstesten" (Follow the Money) – En Dybdeanalyse av Norsk Samepolitisk Finansiering i Lyset av Sannhets- og Forsoningskommisjonen

Sammendrag

Denne forskningsrapporten representerer "Fase 2" i det norske samfunnets oppgjør med fornorskingspolitikken: den økonomiske realitetsorienteringen. Etter at Sannhets- og forsoningskommisjonen (Sannhets- og forsoningskommisjonen) leverte sin rapport *Sannhet og forsoning* den 1. juni 2023, og Stortinget formelt behandlet denne den 12. november 2024 med en dyp beklagelse, har oppmerksomheten flyttet seg fra de retoriske gestene til de finansielle realitetene. Premissen for denne analysen er at politiske løfter om forsoning, kulturell revitalisering og likeverdige tjenester er uten verdi dersom de ikke ledsages av korresponderende budsjettmidler. Uten friske midler reduseres forsoning til en teoretisk øvelse, og "unnskyldningen" forblir en verbal, kostnadsfri handling.

Rapporten gjennomfører en rigorøs "sannhetstest" av regjeringens oppfølging, med et spesifikt fokus på Meld. St. 17 (2024–2025) *Om samisk språk, kultur og samfunnsliv* og Statsbudsjettet for 2025 (Prop. 1 S). Analysen avdekker et alvorlig gap mellom krisebeskrivelsene i de nylige stortingsmeldingene (Meld. St. 12 om helse/levetår, Meld. St. 13 om oppvekst/språk, og Meld. St. 17 om kommunale tjenester) og de finansielle virkemidlene som stilles til rådighet.

Et hovedfunn er at regjeringen i Meld. St. 17 konsekvent benytter formuleringen "dekkes innenfor gjeldende rammer" ved innføring av nye forventninger til kommunene.¹ Dette indikerer en systematisk ansvarsfraskrivelse der de økonomiske byrdene ved å reparere fornorskingspolitikken skader veltes over på kommuner som allerede har et utgiftsnivå som ligger betydelig over landsgjennomsnittet.² Når nye krav til kulturell kompetanse og språklige rettigheter innføres uten fullfinansiering, etableres det en tilstand av "styrt konkurs" for samiske rettigheter på lokalt nivå. De juridiske rettighetene eksisterer på papiret, men den finansielle likviditeten som kreves for å realisere dem i førstelinjen – på sykehjemmet, i klasserommet og i barnevernet – er fraværende.

Rapporten konkluderer med at "Det samiske løftet" i 2025-budsjettet i stor grad er retorisk. Realveksten i bevilgningene til Sametinget og samiske formål er marginal når den justeres for prisstigning og øremerking, og står i sterk kontrast til de eksistensielle utfordringene

Sannhets- og forsoningskommisjonen har dokumentert. Staten består dermed ikke den økonomiske sannhetstesten i denne omgang.

1. Innledning: Fra Moralsk Oppgjør til Økonomisk Kalkyle

1.1 Bakgrunn: Sannhets- og forsoningskommisjonens mandat og den politiske forpliktelsen

Den 1. juni 2023 markerte et veiskille i norsk historie da Sannhets- og forsoningskommisjonen la frem sin rapport. Rapporten dokumenterte ikke bare fortidens overgrep, men fastslo at fornorskingspolitikken har etterlatt dype strukturelle sår som fortsatt preger det samiske, kvenske og skogfinske samfunnet i dag.³ Kommisjonens mandat var todelt: å kartlegge historien og å foreslå tiltak for forsoning. Stortingets behandling av rapporten høsten 2024 resulterte i et bredt politisk vedtak om å ta ansvar for denne uretten. Men ansvar i en moderne velferdsstat kan ikke isoleres til unnskyldninger; det må operasjonaliseres gjennom statsbudsjettet.

Det er i overgangen fra "Fase 1" – erkjennelsen og unnskyldningen – til "Fase 2" – implementeringen og finansieringen – at den virkelige politiske viljen testes. Ord er billige i et parlamentarisk demokrati; budsjettbevilgninger er den harde valutaen som viser hva politiske prioriteringer faktisk er verdt. Når Stortinget ber regjeringen om å "iverksette tiltak", oppstår et implisitt løfte om at ressursene som kreves for disse tiltakene, vil bli tilgjengeliggjort. Denne rapporten undersøker gyldigheten av dette løftet.

1.2 "Sannhetstesten": En metodisk tilnærming til budsjettanalyse

Denne analysen anvender en metode vi betegner som "den økonomiske sannhetstesten" (Follow the Money). Denne metoden innebærer en triangulering av tre datakilder for å avdekke konsistens eller diskrepans i politikken:

1. **Krisebeskrivelsen (Diagnosen):** Vi analyserer hvordan regjeringen selv beskriver situasjonen i de nylige stortingsmeldingene (Meld. St. 12, 13 og 17). Hvor alvorlig er situasjonen? Er det snakk om mindre justeringer eller eksistensielle kriser for språk og kultur?
2. **Forpliktelsen (Resepten):** Vi kartlegger de konkrete løftene og tiltakene som foreslås. Hva sier regjeringen at de *skal* gjøre? Hvilke verber brukes ("skal", "bør", "vil vurdere")?
3. **Finansieringen (Medisinen):** Vi gransker Prop. 1 S (Statsbudsjettet for 2025) for å finne de *friske* pengene som følger tiltakene. Vi ser spesielt etter formuleringer som "dekkes innenfor gjeldende rammer", som ofte indikerer at ingen nye midler bevilges.

Dersom diagnosen er "kritisk" og resepten er "omfattende", men medisinen (finansieringen) er

"fraværende" eller "dekkes av pasienten selv", feiler regjeringen sannhetstesten. Analysen fokuserer spesielt på kommunene som implementeringsaktører, da det er her den nasjonale politikken møter innbyggerne.

2. Analyse av Meld. St. 17 (2024–2025): Kommunene som Ufinansiert Frontlinje

2.1 Meldingens arkitektur: Ansvarsplassering uten ansvarsfinansiering

Meld. St. 17 (2024–2025), med tittelen *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere*, er et strategisk dokument som plasserer kommunene i sentrum for det videre forsoningsarbeidet.² Regjeringen argumenterer for at "skal Norge lykkes med å sikre samiske innbyggere gode tjenestetilbud [...] kreves det et godt samspill mellom ulike forvaltningsnivå" og understreker at kommunene og fylkeskommunene har en "viktig rolle".²

Logikken er uangripelig: Fornorskingsskadene manifesterer seg i dagliglivet – i barnehagen der barnet ikke får snakke samisk, på sykehjemmet der den demente ikke blir forstått, og i barnevernet som mangler kulturkompetanse. Derfor må reparasjonen skje i disse primærtjenestene. Men ved å definere dette som et *kommunalt* ansvar i en stortingsmelding, foretar staten også en subtil ansvarsforskyvning. I det norske styringssystemet er kommunene selvstendige rettssubjekter med eget budsjettansvar. Når staten pålegger dem oppgaver uten å øke de frie inntektene eller gi øremerkede tilskudd, privatiseres i realiteten det nasjonale ansvaret for menneskerettighetsbrudd til lokale kommunestyre med begrensede ressurser.

2.2 Dekonstruksjon av Kapittel 8: "Økonomiske og administrative konsekvenser"

Enhver stortingsmeldings sannhetsgehalt kan leses ut av kapittelet om økonomiske og administrative konsekvenser. Det er her visjonene møter regnearkene. For Meld. St. 17 er analysen av dette kapittelet avslørende og bekrefter hypotesen om en manglende betalingsvilje fra statens side.

Teksten i meldingen er eksplisitt:

"Tiltak som etter forutgående vurdering ikke kan dekkes innenfor gjeldende rammer, vil utredes nærmere og eventuelt foreslås i den ordinære budsjettprosessen. [...] Utredninger og vurderinger som foreslås gjennomført skal som hovedregel dekkes innenfor gjeldende budsjettammer." ¹

Denne formuleringen, "dekkes innenfor gjeldende rammer", er nøkkelen til å forstå den økonomiske dynamikken i forsoningsarbeidet. I byråkratisk språkdrakt betyr dette at

regjeringen *ikke* bevilger nye penger til å gjennomføre tiltakene i meldingen. Konsekvensene av dette er mangefasettede og alvorlige:

1. **Ingen umiddelbar "Big Bang"-finansiering:** Til tross for Sannhets- og forsoningskommisjonens dramatiske funn, utløser ikke meldingen en umiddelbar, storstilt overføring av midler til kommunene for å bygge opp samisk kompetanse. Krisen defineres som akutt, men den finansielle responsen er ordinær og byråkratisk.
2. **Utredning som utsettelsesmekanisme:** En stor andel av tiltakene i meldingen handler om å "utrede", "vurdere" eller "se på".¹ Når disse utredningene også skal dekkes innenfor gjeldende rammer, betyr det at departementene og direktoratene må prioritere disse utredningene opp mot andre oppgaver, uten ekstra ressurser. Dette skaper en intern konkurranse om ressurser som ofte taper mot mer akutte, operative behov.
3. **Den lokale prioriteringsfellen:** Når kommunene får beskjed om å styrke samisk kompetanse "innenfor gjeldende rammer", betyr det i praksis at de må kutte i noe annet. Skal sykehjemmet i Karasjok eller Kautokeino ansette en ekstra kulturarbeider ved å la en sykepleierstilling stå ubesatt? Dette setter lokale ledere i en umulig etisk og økonomisk skvis, der oppfyllelse av samiske rettigheter settes opp mot generelle velferdstjenester.

2.3 KS og Kravet om Fullfinansiering: En Kamp om Ressurser

Kommunesektorens organisasjon (KS) har i sin respons til meldingen vært krystallklare på at statens ambisjoner ikke henger sammen med de økonomiske realitetene. KS legger til grunn et prinsipp om **fullfinansiering**:

"KS anmoder Stortinget om å vurdere en styrking av de økonomiske rammebetingelsene for de samiske forvaltningskommunene. Videre legger KS til grunn at alle vedtak om oppfølging av stortingsmelding nr. 17 (2024–2025) med økonomiske konsekvenser for kommunene blir kompensert fullt ut." ²

Dette kravet er ikke tatt ut av luften. Fagforbundet og KS har fremlagt data som viser de faktiske, strukturelle merkostnadene ved å drive tospråklige og tokulturelle tjenester i distriktskommuner. Dataene viser at de tretten kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk har et utgiftsnivå som er betydelig høyere enn landsgjennomsnittet:

- Innen grunnskole og administrasjon ligger utgiftene i snitt **1 400 til 2 235 kroner høyere per innbygger**.²
- Samlet sett er driftsutgiftene nesten **4 000 kroner høyere per innbygger** i disse kommunene sammenlignet med øvrige kommuner.²

Disse tallene er kritiske. De indikerer at dagens inntektssystem for kommunene ikke fanger opp de reelle kostnadene ved å oppfylle lovpålagte samiske rettigheter. Når Meld. St. 17 innfører nye forventninger om kompetanseheving uten å kompensere for dette etterslepet, økes den strukturelle underfinansieringen. Stortingets flertall (AP/SP) har i sine merknader vist til at de er "av den oppfatning at dagens finansiering må bedres" ², men i selve budsjettvedtaket (Prop. 1 S) er denne erkjennelsen vanskelig å spore i form av massive

rammeøkninger.

2.4 "Styrt Konkurs" av Samiske Rettigheter

Begrepet "styrt konkurs" er en treffende metafor for situasjonen som oppstår når staten vedtar rettigheter uten finansiering.

- **Aktiva:** Kommunenes budsjetter er låst til lovpålagte oppgaver.
- **Passiva (Forpliktelser):** Staten pålegger nye krav om samisk språk i barnevern, helse og skole gjennom Meld. St. 17.
- **Insolvens:** Når kommunen ikke har midler til å dekke både de generelle velferdskravene og de spesifikke samiske kravene, oppstår en "insolvens" på rettighetsområdet. Kommunen må bryte loven – enten ved å levere for dårlige helsetjenester generelt, eller ved å ignorere kravet om samisk språk.

Resultatet er at samiske innbyggere sitter igjen med rettigheter som er juridisk gyldige, men faktisk uinnløselige. Staten opprettholder sin moralske integritet ved å ha "gode lover", mens kommunene bærer den politiske og etiske belastningen ved tjenestesvikt. Dette er kjernen i den manglende økonomiske oppfølgingen av Meld. St. 17.

3. Sammenlignings-indeksen: Retorisk Krise vs. Budsjettmessig Respons

For å validere "sannhetstesten" er det nødvendig å sammenligne krisebeskrivelsene i de tre sentrale stortingsmeldingene med de faktiske bevilgningene i 2025-budsjettet. Er det samsvar mellom problembeskrivelse og løsning?

3.1 Meld. St. 12 (2023–2024): Helse og Levekår – En Diagnose uten Medisin

Krisebeskrivelsen:

Meld. St. 12 Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen tegner et alvorlig bilde.

Meldingen slår fast at det er "betydelige folkehelseutfordringer" i den samiske befolkningen, lik de man ser i befolkningen ellers, men forsterket av spesifikke faktorer som fornorskingskader, rasisme og manglende tillit til offentlige systemer.⁷ Meldingen peker på et skrikende behov for kultursensitivitet i helsevesenet, spesielt innen psykisk helse og eldreomsorg.² Det eksisterer begrenset kunnskap, og samiske pasienter møter ofte et helsevesen som ikke forstår deres bakgrunn.⁴

Pengesekken (2025):

I Prop. 1 S for Helse- og omsorgsdepartementet er det vanskelig å finne spor av en storstilt, operativ "Samisk helsepakke" som matcher denne krisen.

- Bevilgningene fokuserer i stor grad på **kunnskapsinnhenting** og forskning. For eksempel

nevnes midler til *Senter for samisk helseforskning* ved UiT for å tette kunnskapshull.⁴ Dette er viktig, men det hjelper ikke den samiske pasienten som møter en lege uten kulturkompetanse i dag.

- Det er ingen store, øremerkede midler til kommunene for å implementere tolketjenester eller kulturtilpasning i fastlegeordningen eller sykehjemmene.

Vurdering:

Det er et klart misforhold. Staten erkjenner at helsevesenet svikter samiske pasienter på grunn av manglende tillit og kompetanse, men svarer med å finansiere mer forskning på problemet, fremfor å finansiere løsningen (f.eks. høyere lønn for samiskspråklig helsepersonell).

3.2 Meld. St. 13 (2022–2023) og Oppfølging i Meld. St. 17: Språkkrisen

Krisebeskrivelsen:

Språksituasjonen beskrives som kritisk. Stortinget ber regjeringen "gjennomgå språkopplæringen" og "iverksette tiltak for at flere barn skal lære språkene".³ Rekrutteringen av lærere med samisk kompetanse er i en "krise", og uten umiddelbare tiltak risikerer man at språkene dør ut i visse områder.

Pengesekken (2025):

Sametinget har hovedansvaret for forvaltningen av språkmidler, men er avhengig av overføringer fra staten. Analysen av budsjettet viser en urovekkende stillstand:

- Sametingets budsjetttramme økte nominelt med ca. 55,8 millioner kroner.⁸
- Justert for en forventet pris- og lønnsvekst på 3,8 %, samt øremerkede midler som ikke kan brukes fritt (f.eks. 4 millioner til valg gjennomføring og 4,1 millioner til økt husleie for Beaivváš teater), er **realveksten for handlingsrommet minimal eller negativ**.⁸
- Regjeringen har gitt en spesifikk økning på **3 millioner kroner** til de samiske språksentrene.⁸ Det finnes over 20 samiske språksentre i Norge. En økning på 3 millioner fordelt på disse betyr en styrking på ca. 150 000 kroner per senter – knapt nok til å dekke strømregningen eller en liten brøkdel av en stilling.

Vurdering:

"Det samiske løftet" på språkområdet fremstår i 2025-budsjettet som en inflasjonsjustering snarere enn en satsing. En økning på 3 millioner til frontlinjen i språkarbeidet (sentrene), når målet er å redde truede språk etter århundrer med aktiv utryddelse, står ikke i forhold til oppgavens omfang eller Stortingets egen krisebeskrivelse.

3.3 "Det Samiske Løftet" – En Retorisk Konstruksjon?

Begrepet "Det samiske løftet" ble lansert med store forventninger, spesielt knyttet til Kulturløftet i Hurdalsplattformen. I budsjettet for 2025 ser vi følgende realiteter:

- **Kultur:** Sametinget skriver rett ut i sin budsjettinnstilling: "Kulturløftet som regjeringen har varslet i Hurdalsplattformen har ikke ennå blitt innfridd".⁸ De store satsingene uteblir.
- **Oppfølging av TRC:** Det er bevilget midler til spesifikke, avgrensede prosjekter. For eksempel har Kulturfondet fått 5 millioner kroner øremerket til innkjøpsordningen for litteratur for å inkludere samisk litteratur.⁹ Dette er et positivt, konkret tiltak, men i den

store sammenhengen er 5 millioner kroner en symbolsk sum sammenlignet med de strukturelle behovene.

- **Forskning:** UiT og Forskningsrådet har fått midler til å følge opp kommisjonens rapport.¹⁰ Dette styrker den akademiske infrastrukturen, men har liten umiddelbar effekt på levekårene i samiske bygder.

Samlet sett viser sammenlignings-indeksen at regjeringens respons på Sannhets- og forsoningskommisjonen er preget av **tokenisme** på kort sikt: Man finansierer synlige, men billige tiltak (forskning, litteraturinnkjøp, utredninger), mens de dyre, strukturelle reformene (kommuneøkonomi, lønnsloft for lærere, helseplaner) skyves ut i tid eller defineres bort gjennom "gjeldende rammer".

4. Detaljanalyse av Statsbudsjettet 2025 (Prop. 1 S) – Hvor er Pengene?

For å forstå dybden i den økonomiske disposisjonen, må vi gå inn i de spesifikke budsjettkapitlene.

4.1 Kapittel 560: Samiske formål – Budsjettets Hjerte

Kapittel 560 i Kommunal- og distriktsdepartementets (KDD) budsjett er hovedkanalen for statlig finansiering av samiske tiltak og overføringer til Sametinget. I forslaget til statsbudsjett for 2025 foreslås følgende:

- **Post 50 (Samisk språk, kultur og samfunnsliv):** Foreslått bevilgning er **747 514 000 kroner**.¹² Dette er blokktilskuddet Sametinget i stor grad disponerer.
- **Post 51 (Divvun):** 13 410 000 kroner til språkteknologi.¹²
- **Post 55 (Samisk høyskole):** 8 979 000 kroner (dette er midler over KDDs budsjett, i tillegg til midlene høyskolen får over Kunnskapsdepartementets budsjett).¹²

Totalt foreslås det bevilget **806 470 000 kroner** over kapittel 560.¹³ Ved første øyekast ser dette ut som en betydelig sum. Men når man bryter det ned, ser man at handlingsrommet er låst. En stor del av økningen spises opp av lønns- og prisvekst. Sametinget påpeker at prisveksten i statsbudsjettet er anslått til 3,8 %, noe som gir Sametinget en "liten underdekning" for lønns- og prisvekst.⁸ I praksis betyr dette at Sametinget må effektivisere (kutte) i eksisterende tilbud for å opprettholde aktivitetsnivået, snarere enn å sette i gang nye, store forsoningstiltak.

4.2 Kapittel 567: Nasjonale Minoriteter – Kvenene og Skogfinnene

Sannhets- og forsoningskommisjonen omhandlet også kvener/norskfinner og skogfinner. På kapittel 567 finner vi:

- **Post 73 (Kvensk språk og kvensk/norsksfinsk kultur):** 25 120 000 kroner.¹³
- Dette skal dekke revitalisering av et språk som er i ferd med å dø ut. Til sammenligning koster det flere hundre millioner å bygge én ny skole. 25 millioner til et helt språksamfunn på nasjonalt nivå er, i lys av fornuftspolitikk som nesten utryddet språket, en svært beskjeden sum som indikerer at ambisjonsnivået for kvensk fortsatt er lavt.

4.3 Manglende Sektorovergripende Midler

Et av hovedproblemene med finansieringen av samiske formål er "sektorprinsippet". Hvert departement har ansvar for samiske saker innenfor sin sektor.

- **Kulturdepartementet:** Har økt bevilgningene noe, men "Kulturløftet" lar vente på seg.
- **Kunnskapsdepartementet:** Har ikke lansert noen stortiltet pakke for å løse rekrutteringskrisen. Uten økonomiske insentiver (som sletting av studielån, som er et generelt tiltak i tiltakssonen, men ikke spesifikt nok rettet mot *samisk* kompetanse i hele landet), vil markedskreftene fortsette å drenere skolen for samisk kompetanse.

Budsjettanalysen viser at "Follow the Money"-testen avslører en fragmentert finansiering der ingen tar det helhetlige, store økonomiske ansvaret for "det store løftet". Pengene smøres tynt utover mange poster, ofte spist opp av inflasjon, uten den kraftsamlingen som en nasjonal krise (som TRC-rapporten beskriver) burde tilsi.

5. Konsekvensanalyse: Mekanismen bak "Styrt Konkurs"

5.1 Fortrengningseffekten i Kommuneøkonomien

Det mest alvorlige funnet i denne analysen er mekanismen som utløses av formuleringen "dekkes innenfor gjeldende rammer" i Meld. St. 17. Dette er ikke bare en passiv formulering; det er en aktiv sentralisering av ressurser og desentralisering av problemer.

Når en kommune i Finnmark eller Troms, som allerede har 4 000 kroner høyere driftsutgifter per innbygger enn landsgjennomsnittet ², får nye krav om å tilrettelegge for samiske brukere uten friske midler, inntreffer en **fortrengningseffekt**. Kommunedirektøren har et fastsatt rammetilskudd. For å finansiere for eksempel et kulturtilpasset dagtilbud for eldre samer (som er dyrere enn standardtilbudet), må midler hentes fra et annet sted.

- Skal man redusere åpningstidene på biblioteket?
- Skal man utsette vedlikehold av kommunale veier?
- Skal man øke antallet elever per lærer i den norske skolen?

Dette skaper lokale konflikter. Det setter "samiske behov" opp mot "allmenne behov", noe som

direkte motvirker forsoningsprosessen. I stedet for at staten betaler for sin historiske urett, tvinges lokalsamfunnet til å betale for den gjennom interne kutt. Dette kan nøre opp under motsetninger og rasisme, stikk i strid med intensjonen i Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

5.2 Erfaringer fra KS: En Historie om Underfinansiering

KS har over tid dokumentert at prinsippet om "fullfinansiering av statlige reformer" ofte brytes i praksis.¹⁴ Staten bruker ofte "beste fall"-scenarioer eller gjennomsnittsberegninger når de kalkulerer kostnadene ved nye reformer. For samiske forvaltningskommuner, som opererer med smådriftsulemp, store avstander og mangel på fagfolk, slår gjennomsnittsberegninger feil ut.

De spesifikke kostnadene ved tospråklighet – oversettelse av sakspapirer, tolking i møter, skilting, og ikke minst tiden det tar å yte tjenester på to språk – er strukturelle kostnader som ikke forsvinner. Når Meld. St. 17 ikke anerkjenner disse med en spesifikk "Sannhets- og forsonings-komponent" i inntektssystemet, men henviser til "gjeldende rammer", er det en *de facto* underkjenning av de økonomiske realitetene ved forsoning.

6. Sektorspesifikk Dybdedekk: Helse, Oppvekst og Kultur

For å gi en fullstendig "Follow the Money"-analyse, må vi se på hvordan pengemangelen slår ut i spesifikke sektorer.

6.1 Helse og Omsorg: Tillitskrisen som ikke koster noe?

Sannhets- og forsoningskommisjonen dokumenterte en dyp tillitskrise mellom samer og helsevesenet. Mange samer unngår å oppsøke hjelp fordi de er redde for å bli misforstått eller diskriminert.

- **Kostnaden ved løsning:** Å bygge tillit koster penger. Det krever at helsepersonell settes av til opplæring (vikarutgifter). Det krever lengre konsultasjonstider (lavere effektivitet). Det krever ansettelse av kulturformidlere.
- **Finansieringen:** I 2025-budsjettet er det ingen spor av at helseforetakene eller kommunene har fått kompensasjon for lavere effektivitet for å bygge tillit. Tvert imot er helsesektoren preget av stramme effektiviseringskrav. SANKS (Samisk nasjonal kompetansetjeneste) må kjempe om midlene innenfor Helse Nords rammer, som selv er under massivt økonomisk press. Konsekvensen er at "kultursensitivitet" blir en festtale, mens stoppeklokkeomsorgen fortsetter.

6.2 Oppvekst og Utdanning: Lærerkrisen

Meld. St. 13 og 17 beskriver en lærerkrise.

- **Kostnaden ved løsning:** For å få folk til å bli samisklærere i dag, må yrket gjøres attraktivt. Det kan kreve lønnshopp på 50-100 000 kroner over tariff, massive stipendordninger, og betalt utdanning med lønn.
- **Finansieringen:** Sametinget bruker av sine midler til stipend, men har ikke muskler til å løfte lønnsnivået nasjonalt. Kunnskapsdepartementet har ikke lagt frem en nasjonal finansieringsplan for dette. "Gratis barnehage" i tiltakssonen er et positivt distriktstiltak, men det er ikke et *samisk* tiltak som løser mangelen på samiskspråklige pedagoger i Oslo eller Trondheim. Uten øremerkede midler til *lønn*, vil krisen vedvare.

7. Konklusjon: Sannhetstesten Strykes – En Varslet Insolvens

7.1 Gapet Bekreftes og Dokumenteres

Gjennomgangen av Meld. St. 17 og Statsbudsjettet for 2025 bekrefter hypotesen i oppdragsteksten: Det er **ikke** bevilget tilstrekkelige friske midler til kommunene for å oppfylle de nye ambisjonene om kulturell kompetanse og likeverdige tjenester. "Sannhetstesten" viser at mens diagnosen (Meld. St. 12/13/17) er alvorlig og presis, er medisinen (Prop. 1 S) fortynnet til det ugjenkjennelige.

Formuleringen "dekkes innenfor gjeldende rammer" fungerer som en propp i systemet. Den stopper flyten av ressurser fra staten (som har ansvaret for uretten) til kommunene (som må rydde opp). Ved å bruke denne mekanismen, anerkjenner staten problemet moralsk, men abdiserer økonomisk.

7.2 "Styrt Konkurs" som Politisk Realitet

Analysen støtter bruken av begrepet "styrt konkurs". Staten har utstedt en garanti (rettigheter) som den vet at filialene (kommunene) ikke har dekning for. Når samiske foreldre klager på manglende samiskundervisning, eller pårørende klager på at bestemor ikke blir forstått på sykehjemmet, vil svaret fra kommunen være: "Vi har ikke penger". Dette er ikke en administrativ svikt; det er et direkte resultat av statsbudsjettets prioriteringer. Det er en villet politikk der rettighetene prioriteres juridisk, men nedprioriteres økonomisk.

7.3 Veien Videre: Kravet om Fullfinansiering

For at "Fase 2" av oppgjøret skal lykkes, må "Det samiske løftet" transformeres fra retorikk til en forpliktende budsjettmekanisme.

- Prinsippet om fullfinansiering av samiske rettigheter må lovfestes, slik KS krever.
- Det må etableres en egen "Sannhets- og forsonings-nøkkel" i inntektssystemet for kommunene som automatisk utløser midler basert på samiske innbyggertall og

forpliktelser.

- Ord må koste noe. Hvis tilståelsen er gratis, er den verdiløs. Statsbudsjettet for 2025 viser at prisen for forsoning foreløpig er satt til "lavest mulig takst".

Tabell: Sannhetstesten – Forpliktelse vs. Finansiering (2025)

Sektor / Område	Retorisk Forpliktelse (Meld. St. 12/13/17 & TRC)	Finansiell Realitet (Prop 1 S 2025)	Sannhetstest-Resultat
Språk	"Nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring". ³	3 mill. kr økning til språksentre. ⁸ Marginal realvekst for Sametinget.	STRYK. Summen er symbolsk og dekker ikke behovet for lærere/materiell.
Kommuneøkonomi	"Se på de økonomiske rammene". ³ Erkjennelse av manglende ressurser.	"Dekkes innenfor gjeldende rammer". ¹ Ingen særskilt økning i rammetilskudd for samiske merkostnader.	KRITISK STRYK. Ignorerer KS' krav om fullfinansiering og fører til "styrt konkurs".
Helse	"Betydelige folkehelseutfordringer", behov for kultursensitive tjenester. ⁷	Midler til forskning/kunnskap ⁴ , men ingen operative midler til drift av tilpassede tjenester i kommunene.	STRYK. Diagnose uten medisin. Forskning alene helbreder ikke.
Kultur	"Kulturløftet" og revitalisering. ⁸	4,1 mill. kr til husleie (teknisk). ⁸ 5 mill. kr til litteraturinnkjøp. ⁹	SVAK. Små lyspunkter (litteratur), men det store løftet uteblir.
Forsoning (TRC)	"Oppgjør med fornorskingspolitikk	Prosjektmidler til forskning/formidlin	STRYK. Mangler den store

	" ³	g. ¹⁰ Ingen strukturell "reparasjonspakke"	strukturelle finansieringen som kreves for reparasjon.
--	----------------	---	--

Works cited

1. Meld. St. 9 - (2024 – 2025) Melding til Stortinget - Regjeringen.no, accessed December 11, 2025, <https://www.regjeringen.no/contentassets/c24e6978185f4a49a7d2689a4741a9b1/no/pdfs/stm202420250009000dddpdfs.pdf>
2. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Samisk språk, kultur og samfunnsliv - Stortinget, accessed December 11, 2025, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2024-2025/inns-202425-408s/?all=true>
3. 2 Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport - Meld. St. 17 (2024–2025) - regjeringen.no, accessed December 11, 2025, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20242025/id3095316/?ch=2>
4. Meld. St. 17 (2024–2025) - Regjeringen.no, accessed December 11, 2025, <https://www.regjeringen.no/contentassets/74b764d7859d4dbaaf8421e68c12da93/no/pdfs/stm202420250017000dddpdfs.pdf>
5. Samisk stortingsmelding om kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere, accessed December 11, 2025, <https://www.fagforbundet.no/a/382924/yrke/sfo/aktuelt/samisk-stortingsmelding-om-kommunale-tjenestetilbud-til-samiske-innbyggere2/>
6. Innst. 408 S - Stortinget, accessed December 11, 2025, <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2024-2025/inns-202425-408s.pdf>
7. Samisk språk, kultur og samfunnsliv - Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen/Sámi giella, kultuvra ja servodateallin. Sámi álbmoga álbmotdearvvašvuotta ja eallindilit (Meld. St. 12 (2023–2024)Melding til Stortinget) - Samisk bibliotekktjeneste, accessed December 11, 2025, <https://samiskbibliotekktjeneste.tromsfylke.no/2024/03/18/samisk-sprak-kultur-og-samfunnsliv-folkehelse-og-levekar-i-den-samiske-befolkningen-meld-st-12-2023-2024melding-til-stortinget/>
8. Sametingets budsjett 2025, accessed December 11, 2025, https://sametinget.no/_f/p1/ib658fea5-7333-4ad1-af8e-57822f7afb6a/sametinget-s-budsjett-2025-sametingradets-forslag-til-innstilling.pdf
9. Kulturrådets budsjettinnspill for Norsk kulturfond 2026 - Craft Cloud, accessed December 11, 2025, <https://cdn.craft.cloud/3c8586ef-a64a-483f-a69e-e525b8ef3a35/assets/documents/02-Kulturradet/03-Budsjett/Kulturradets-budsjettinnspill-for-2026.pdf>
10. Forskningsrådets oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonen, accessed December 11, 2025,

<https://www.forskningsradet.no/nyheter/2025/forskningsradets-oppfolging-sannhets-forsoningskommisjonen/>

11. Feiret millioner til satsing på samisk språk og kultur ved UiT, accessed December 11, 2025, <https://uit.no/go/target/823813/>
12. Statsbudsjettet 2025 (kapitler fordelt til kommunal- og forvaltningskomiteen) - Sak - stortinget.no, accessed December 11, 2025, <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=100186>
13. Prop. 1 S (2025–2026) - Regjeringen.no, accessed December 11, 2025, <https://www.regjeringen.no/contentassets/556126ccb14c4c8b85d15b952bab0f4a/no/pdfs/prp202520260001guldddpdfs.pdf>
14. St.meld. nr. 17 - Regjeringen.no, accessed December 11, 2025, <https://www.regjeringen.no/contentassets/911ccdcd74384a44b5fa091332975331/no/pdfs/stm200420050017000dddpdfs.pdf>